

УДК 340.114:342.56(477), 347.922:342.92 (477)

Нор В. Т.

*доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри кримінального процесу і криміналістики
(Львівський національний університет ім. Івана Франка)*

Калужна О. М.

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
кримінального процесу і криміналістики
(Львівський національний університет ім. Івана Франка)*

КОЛІЗІЇ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГАРАНТІЙ БЕЗСТОРОННОСТІ Й НЕУПЕРЕДЖЕНОСТІ ОРГАНІВ СУДДІВСЬКОГО ВРЯДУВАННЯ ТА ЇХ ПРАКТИЧНЕ ВИРІШЕННЯ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ НОВОГО ВЕРХОВНОГО СУДУ

Довіру до влади визначають не помилки в управлінні, а спосіб реагування влади на них

(автор невідомий)

Постановка і актуальність проблеми. Правнича спільнота, принаймні певна її частина, спостерігала за перебігом конкурсу до нового Верховного Суду (надалі ВС) та розглядом Вищою радою правосуддя (надалі ВРП) рекомендацій Вищої кваліфікаційної комісії суддів (надалі ВККС) про призначення судьями ВС та внесення подання Президентові України відповідних подань. Одним із найбільш резонансних питань під

© Нор В. Т., Калужна О. М., 2017

© Національний університет «Острозька академія», 2017

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

час цих процесів, особливо під час розгляду ВРП рекомендацій ВККС, до якого була прикута увага різних ЗМІ, юридичних професійних спільнот були питання про конфлікт інтересів, самовідводи, наявність підстав для відводів.

Не могло не привернути уваги одне із засідань ВРП, у ході якого доповідач щодо одного із рекомендованих ВККС кандидатів до Верховного Суду у ході своєї доповіді озвучив, що він пропрацював із кандидатом тривалий період в одному суді (близько 10 років), тривалий час грав із ним у футбол в одній футбольній команді суддів, але не перебуває з кандидатом у дружніх стосунках, і вказані факти не вважає такими, що можуть перешкоджати йому бути об'єктивним і безстороннім при підготовці доповіді та при прийнятті рішення ВРП про внесення подання Президентіві України про призначення цього кандидата суддею ВС.

Мета дослідження. Ця та аналогічні ситуації не могли не спонукати аналізу з приводу наявності (відсутності) конфлікту інтересів, підстав для відводів (самовідводів) та шляхів їх вирішення. У його процесі виникла ціла низка аргументів як «за», так і «проти» можливості за таких ситуацій членом ВРП брати участь у розгляді рекомендацій ВККС. Аналіз цих ситуацій переконував, що це не просте юридичне питання, а юридична проблема, причому колізійного і навіть світоглядно-соціального характеру, і можливих шляхів її розв'язання. Звичайно мова йде про шляхи вирішення цієї проблеми в ідеалі, теоретично, адже в реальному житті ці питання уже вирішені ВРП, і саме так, як вони вирішені. Однак пошук найоптимальнішого, найправильнішого вирішення будь-якого юридично непростого питання ніхто не забороняє. Радше навпаки, це якраз і є

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

завданням юридичної науки. Усе це і є *метою та предметом викладу даної статті*.

Основний зміст. На засіданні 5 вересня 2017 року ВРП вирішувала питання щодо врегулювання конфлікту інтересів членів ВРП Лесько А. О. та Олійник А. С. При цьому було прийняте рішення, що вони не братимуть участі у розгляді ВРП та одноособово матеріалів стосовно осіб, щодо яких ВККС внесені рекомендації про призначення на посаду судді ВС, та ухваленні відповідних рішень. Таке рішення ВРП прийняла за результатом розгляду заяв членів ВРП Лесько А.О. та Олійник А.С. від 21 серпня 2017 року про можливість потенційного конфлікту інтересів у зв'язку з їхньою перемогою в конкурсі на посади суддів Касаційного цивільного суду у складі ВС.

За інформацією на офіційній Інтернет-сторінці ВРП, напередодні на запит ВРП Національне агентство з питань запобігання корупції (надалі НАЗК) усвоєму листі від 14 серпня 2017 року № 45-10/28335/17, який надійшов на адресу ВРП 19 серпня 2017 року, повідомило, що «члени ВРП, які стали переможцями конкурсу на зайняття вакантних посад суддів Верховного Суду, не мають права брати участь у розгляді та прийнятті ВРП рішень стосовно розгляду рекомендацій ВККС України призначення їх на посади Верховного Суду»[1]. Більше інформації про призначення суддів та щодо внесення (відмови у внесенні) Президентові України подання про з цього питання офіційний сайт ВРП не повідомляє, тексту листа НАЗК від 14.08.2017 р. у відкритому доступі не розміщено. Водночас член ВРП А.О.Лесько публічно у своєму Фейсбук 6 вересня 2017 року в доповнення до вищевикладеного написала наступну важливу інформацію для даного аналізу: «... на запит ВРП Національне агентство з питань запобігання корупції у листі від 14 серпня 2017 року № 45-

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

10/28335/17, який надійшов на адресу Вищої ради правосуддя 19 серпня 2017 року, повідомило, що *факт спільної роботи членів Вищої ради правосуддя в одному з кандидатом на посаду судді підприємстві, установі, організації (в суді, прокуратурі, адвокатурі, науковій установі/навчальному закладі тощо) не може свідчити про наявність у членів Вищої ради правосуддя приватного інтересу як обов'язкової складової конфлікту інтересів (виділення наше, В.Н. та О.К).* Зазначене дає можливість чинному складу ВРП ухвалювати рішення щодо внесення (відмови у внесенні) Президентові України подання про призначення мене на посаду судді Верховного Суду»[2].

Гіпотетично не складно дійти висновку, що за іншої, протилежної, відповіді НАЗК – «факт спільної роботи членів ВРП в одному з кандидатом на посаду судді підприємстві, установі організації (в суді, прокуратурі, адвокатурі, науковій установі/навчальному закладі тощо) може свідчити про наявність у членів Вищої ради правосуддя приватного інтересу як обов'язкової складової конфлікту інтересів», – для усіх інших членів ВРП як фактично теперішніх співробітників А.О.Лесько та А.С.Олійник в одному органі засадничо унеможливило брати участь у розгляді рекомендації ВККС про призначення самих А.О.Лесько та А.С.Олійник на посади суддів Верховного Суду. Отже, за змодельованої відповіді НАЗК А.О.Лесько та А.С.Олійник фактично позбавлялися б можливості бути внесеними поданням ВРП Президенту України для видання указу про призначення їх суддями ВС, бо априорі неможливо було б сформувати повноважний склад ВРП для розгляду рекомендацій щодо них як кандидатів до ВС. Водночас змодельована відповідь НАЗК, свою чергою, фактично унеможливила б реалізацію А.О.Лесько та А.С.Олійник їхнього права стати суддями нового ВС. – Тобто їхня участь в

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

конкурсі до ВС була б наперед приреченою на неуспіх, недоцільною, бо не мала б шансів увінчатись у перспективі можливістю обійняти посади суддів у новому ВС. А отже, такий шлях обмежував би цих двох кандидаток до ВС (а також гіпотетично й інших членів ВРП) у реалізації як мінімум двох конституційних прав: права на вільний вибір професійної діяльності та права на рівність (у відношенні до інших суддів Вищих судів). Слушно відзначила й сама А.О.Лесько: «я є суддею Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Рішенням з'їзду адвокатів України призначена (шляхом обрання за процедурою таємного голосування) членом Вищої ради юстиції (Вищої ради правосуддя), у зв'язку з чим відряджена для роботи у зазначеному органі на чотири роки. При цьому залишаюся суддею ВССУ. Тому відповідно до п.14 Розділу XII Закону України «Про судоустрій і статус суддів» я мала право брати участь у конкурсі на посаду судді Верховного Суду у порядку, визначеному цим Законом»[2]. Зрештою, для ствердження цього права не обов'язково було посылатись на п.14 Розділу XII Закону України «Про судоустрій і статус суддів», який є уточнюючою нормою-гарантією, що чітко закріплює право суддів Вищих судів України та ВСУ брати участь у конкурсі до ВС. Якщо змодельовати інші ситуації, наприклад, якби член ВРП був суддею у відставці або представником наукового юридичного товариства чи адвокатури, але відповідав би одній із вимог статті 38 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», - у нього було б право брати участь в конкурсі до Верховного Суду в силу норми цієї основної загальної статті.

Отже, на фоні ситуації з А.О.Лесько та А.С.Олійник - членів ВРП та переможців конкурсу до Верховного Суду - з теоретичної точки зору

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

цілком очевидною є колізія у правовому регулюванні (*правова колізія № 1*), а саме:

1) з одного боку, норм ЗУ «Про судоустрій і статус суддів», що визначають підстави участі в конкурсі до ВС, а також конституційних норм гарантій «Усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними» (стаття 21 Конституції України), «Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками» (стаття 24). «Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується» (стаття 43).

2) а з іншого боку, норм Законів України «Про запобігання корупції», «Про судоустрій та статус суддів», «Про Вищу раду правосуддя», що визначають гарантії неупередженості, безсторонності членів ВККС та ВРП як органів суддівського самоврядування, зокрема у ході процедур конкурсів на зайняття посад суддів та кваліфікаційного оцінювання суддів. Не без того, що законодавче регулювання окресленого кола питань підпорядковується вищим (конституційним) нормам та вищій, глобальній меті – належно сформованому суддівському корпусу. Так, стаття 3 Конституції проголошує «людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищими соціальними цінностями в Україні. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави». На виконання цієї стержневої конституційної

▪ Колізія правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

аксіоми стаття 6 Конституції гарантує: «державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу та судову». «Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди» (ст. 124). Правосуддя здійснюють судді. ... На посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою. Законом можуть бути передбачені додаткові вимоги для призначення на посаду судді» (стаття 127). «Незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України» (стаття 126). «Суд ухвалює рішення іменем України. Судове рішення є обов'язковим до виконання» (стаття 129-1). Хіба ж вказані конституційні положення в силу важливості правосуддя в механізмі державної влади, не визначають спрямованість законодавства та діяльності всіх інституцій держави щодо максимально прозорого, чесного, неупередженого (безстороннього) формування суддівського корпусу?!

Як бачимо, на шальках терезів розмістились однаково конституційні цінності. Причому для виваженого вирішення цієї колізії - які з цінностей є істотнішими, насправді потрібне глибоке системне й доктринальне правотлумачення, співставлення пропорційності інтересів – інтересу приватних осіб, й інтересу суспільного – права на належний справедливий суд, і довіру до нього всієї української спільноти. Означена колізія правових норм в жодному випадку не є простою, поверхневою «задачкою на одну дію», як може prima facie видатись із тексту листа НАЗК від 14.08.2017 р. Насправді за вказаним в листі НАЗК рішенням має стояти не озвучений у самому листі ланцюжок умовиводів. Хотілося б сподіватись, що такий мав місце. А чи так це – давайте поміркуємо.

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

Найперше варто звернути увагу, що роз'яснення НАЗК - «члени ВРП, які стали переможцями конкурсу на зайняття вакантних посад суддів Верховного Суду, не мають права брати участь у розгляді та прийнятті Вищою радою правосуддя рішень стосовно розгляду рекомендацій Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про призначення суддів та щодо внесення (відмови у внесенні) Президентові України подання про призначення їх на посади суддів Верховного Суду» - є недосконалим з точки зору техніки його викладу, оскільки допускає дво-читання і тому не є остаточно визначеним. З формулювання неоднозначно - члени ВРП, які стали переможцями конкурсу до ВС не мають права **а) брати участь у розгляді та прийнятті Вищою радою правосуддя рішень стосовно розгляду рекомендацій Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про призначення усіх суддів - переможців конкурсу рекомендованих ВККС і щодо себе в тому числі;** чи **б) не мають права брати участь у розгляді та прийнятті Вищою радою правосуддя рішень стосовно розгляду рекомендацій Вищої кваліфікаційної комісії суддів України про призначення суддями та щодо внесення (відмови у внесенні) Президентові України подання про призначення на посади суддів Верховного Суду тільки їх – членів ВРП, переможців конкурсу.**

Разом з тим, на основі даного листа НАЗК ВРП прийняла рішення, що А.О.Лесько та А.С.Олійник не братимуть участі у розгляді ВРП всіх рекомендацій ВККС про призначення суддями та внесення подань Президенту України. Вважаємо, таке рішення є правильним. Адже, воно ґрунтується на класичній підставі для відводу, відомій і студентам-юристам, що лише починають вивчати процесуальне право, - «ніхто не може бути суддею у власній справі». В силу ч.4 ст.37 ЗУ «Про вищу раду правосуддя» ВРП може ухвалити рішення про відмову у внесенні

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

Президентові України подання про призначення судді на посаду відповідно до пункту 1 частини дев'ятнадцятої статті 79 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» тільки на підставі обґрунтованих відомостей, які були отримані Вищою радою правосуддя в передбаченому законом порядку, якщо: 1) такі відомості не були предметом розгляду Вищої кваліфікаційної комісії суддів України; 2) Вища кваліфікаційна комісія суддів України не дала належної оцінки таким відомостям в межах процедури кваліфікаційного оцінювання щодо відповідного кандидата. Отже, ВРП здійснює оцінку законності процедури і результатів конкурсу, дій та/чи бездіяльності ВККС, тобто по суті виконує функцію суду в межах участі ВРП у процедурах формування суддівського корпусу. А відтак, цілком логічно і передбачувано, що члени ВРП, які самі пройшли конкурсну процедуру на посади суддів Верховного Суду, не мають права в статусі арбітра оцінювати законність процедури конкурсу ні щодо себе самих, ні щодо інших учасників конкурсу. Принагідно варто змодельювати – якби члени ВРП, що були учасниками конкурсу до ВС не стали переможцями конкурсу і їх участь була б припинена, - чи вплинув би такий факт на наявність підстав для відводу і конфлікту інтересів? Видається, що ні. Підставою для відводу і наявності конфлікту інтересів є факт проходження конкурсу, незалежно від його результатів. Власне внаслідок цього факту особа не може вважатись безстороннім арбітром, якому доручено вирішувати питання законності рекомендацій ВККС про призначення переможців судьями ВС. Для більш доступного сприйняття такого висновку можна привести аналогію-випадок: чи вплине факт розлучення судді на його можливість розглядати справу за позовом його колишньої дружини до будь-якої особи. – Думається, відповідь всі дадуть очевидну й однозначну.

- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

Однак, питання про можливість/неможливість розгляду членами ВРП, що перемогли в конкурсі до ВС, рекомендацій ВККС про призначення суддями ВС усіх 120 кандидатів – це лише один бік (аверс) монети у проблемі колізії правового регулювання забезпечення безсторонності й неупередженості ВРП як юрисдикційного органу, до підвідомчості якого Конституцією України віднесено внесення рекомендацій Президенту України про призначення суддями. Інших бік монети (реверс) у цій колізії становить питання: чи могла ВРП розглянути рекомендації ВККС про призначення суддями членів ВРП, переможців конкурсу? Адже усі члени чинного складу ВРП є співробітниками і ні для кого не секрет, що для зовнішнього спостерігача це сприймається як «колеги рекомендували колегу», про що було чимало публікацій в ЗМІ. Запитання дуже непросте. Однак повернемося до нього дещо згодом, щоб двічі не повторюватись в аналізі одних і тих же законодавчих та теоретичних положень.

Як відомо з подальшого розвитку подій, роз'яснення НАЗК, що ***«факт спільної роботи членів Вищої ради правосуддя в одному з кандидатом на посаду судді підприємстві, установі, організації (в суді, прокуратурі, адвокатурі, науковій установі/навчальному закладі тощо) не може свідчити про наявність у членів Вищої ради правосуддя приватного інтересу»*** лягло в основу прийнятих ВРП 12 вересня 2017 року рішень за результатами розгляду заяв членів ВРП про самовідводи при розгляді питання про внесення подання Президентові України про призначення кандидатів на посади суддів касаційних судів у складі Верховного Суду [3]. З поверхневого ознайомлення повідомленням на офіційній Інтернет-сторінці ВРП вбачається, що члени ВРП заявили самовідводи головню з причини попередньої спільної роботи з рекомендованими ВККС кандидатами на посади суддів ВС у одному суді,

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

вузі, а також й з інших причин [3]. Посилаючись на статті 33, 34 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», ВРП ухвалила відмовити у задоволенні переважної більшості заяв членів ВРП про самовідвід при розгляді питання щодо внесення подання Президентіві України про призначення суддів ВС. Як видно з приведеного повідомлення, спільна робота члена ВРП з кандидатом на посаду судді в одному органі, установі, організації не потрактована ВРП як підстава для задоволення заяв про самовідвід. З перегляду трансляцій засідань ВРП [4] стає відомою додаткова мотивація таких рішень: «не перебування члена ВРП з кандидатом до ВС у дружніх чи інших особистих стосунках».

Не можна не зауважити, що інший результат вирішення заяв про самовідводи членів ВРП при розгляді рекомендацій ВККС щодо кандидатів до ВС, із якими вони мали спільний досвід праці в одному органі, підприємстві, установі, організації, порушував би принцип рівності стосовно усіх рекомендованих ВККС кандидатів до ВС, як і щодо членів ВРП, та був би прикладом неоднакового, вибіркового правозастосування співвідносно з застосованим підходом щодо можливості розгляду ВРП рекомендацій її членів А.О.Лесько та А.С.Олійник. З цієї точки зору, рішення ВРП про нерозцінення факту колишнього співробітництва кандидата до ВС з членом/ами ВРП як підстав для відводу є логічно взаємопов'язаними та послідовними.

Так само слід відзначити, що в процедурі розгляду рекомендацій ВККС при призначення суддів та внесення подань Президенту України ВРП вимоги антикорупційного законодавства що врегулювання конфлікту інтересів повністю дотримано. Для зрозумілості читачеві цього висновку необхідно а) привести мінімальні законодавчі та теоретичні положення

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

щодо конфлікту інтересів та б) прослідкувати відповідність їм дій ВРП. Отож, продемонструємо це.

Конфлікт інтересів — це конфлікт між публічно-правовими обов'язками і приватними інтересами державної посадової особи, за якого її приватні інтереси, котрі впливають з її положення як приватної особи, здатні неправомірним чином вплинути на виконання цією державною посадовою особою її офіційних обов'язків або функцій. Тобто, конфлікт інтересів — це ситуація, за якої службова особа, виконуючи свої обов'язки, має приватний інтерес (особисту заінтересованість), який хоча і не обов'язково призводить до прийняття неправомірного рішення або вчинення неправомірного діяння, але здатний до цього призвести [5].

Приватний інтерес не обмежується фінансовими чи матеріальними інтересами або тими інтересами, які дають службовій особі пряму особисту вигоду, в тому числі неправомірну. Це означає, що конфлікт інтересів може бути пов'язаний із цілком правомірними діями службовця як приватної особи, його належністю до громадських організацій, сімейними інтересами тощо, за умови, що ці інтереси здатні з певною вірогідністю реально спричинити неналежний вплив на виконання цією службовою особою своїх службових повноважень. Таким чином, незважаючи на те, що далеко не кожен конфлікт між службовими повноваженнями і приватним інтересом здатен призвести до неправомірних рішень чи діянь, кожен із конфліктів інтересів здатен створити таку ситуацію у випадку, якщо не буде вчасно та належним чином задекларований, оцінений та врегульований [6].

Конфлікт інтересів сам по собі не є корупцією і не утворює складу корупційного делікту, однак, залишаючись неврегульованим, він створює передумови для зловживання владою, відхилення від суспільних

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

очікувань, корупції. За порушення вимог антикорупційного законодавства в частині запобігання та врегулювання конфлікту інтересів передбачено адміністративну і дисциплінарну відповідальність.

Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII виділяє два види конфлікту інтересів: *реальний конфлікт інтересів* (абз. 12 ч. першої ст. 1 Закону) та *потенційний конфлікт інтересів* (абз. 8 ч. 1 ст. 1 Закону).

Реальний конфлікт інтересів — це суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень. Для національного терміну реального конфлікту інтересів характерна наявність трьох об'єктивних компонентів: приватний інтерес; службове повноваження, представницьке повноваження; протиріччя між ними, що впливає на об'єктивність або неупередженість рішення, діяння службової особи [6]. *Приватний інтерес* — будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях. Важливо підкреслити, що законодавцем використано словосполучення «у тому числі», тобто у дефініції окреслено лише найбільш типові форми стосунків, які можуть зумовлювати наявність майнового чи немайнового інтересу, а отже перелік самих стосунків не є вичерпним. Практично це означає, що кожен службовець при виконанні своїх повноважень повинен брати до уваги увесь спектр своїх не лише правових (юридичних), а й соціальних (приватних) відносин, які зумовлюють виникнення майнового

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

чи немайнового інтересу. Законом не встановлюється заборон чи обмежень на наявність приватного інтересу (приватного життя) як такого. Йдеться про дотримання правил етичної поведінки службовця та відповідну оцінку приватних інтересів через призму можливого їх негативного впливу на об'єктивність прийняття рішень чи діянь службовця при реалізації своїх службових чи представницьких повноважень.

Наявність протиріччя між інтересом та повноваженням встановлюється в кожному окремому випадку виконання доручення, розгляду листа, здійснення контрольного заходу тощо, шляхом порівняння повноважень та існуючого у особи приватного інтересу із подальшим визначенням можливості (неможливості) такого інтересу вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття рішення, вчинення діяння службовою особою. Важливо розуміти, що *конфлікт інтересів існуватиме у всіх випадках, коли у особи є приватний інтерес, здатний вплинути на об'єктивність чи неупередженість рішення. Навіть тоді, коли прийняті нею рішення за наявності приватного інтересу є об'єктивними та неупередженими і відповідають закону. У цьому випадку буде мати місце втрата суспільної довіри до службової особи та органу влади, в якому вона працює.* Крім того, коли приватний інтерес «не спровокував» прийняття незаконного рішення, окремому розгляду підлягатиме питання наявності/відсутності в рішеннях, діяннях службової особи фактів зловживання службовими повноваженнями, одержання неправомірної вигоди чи інших корупційних правопорушень [6].

Потенційний конфлікт інтересів — тобто наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

дій під час виконання зазначених повноважень. Як бачимо із визначення, різниця з реальним конфліктом інтересів полягає в тому, що у випадку потенційного конфлікту приватний інтерес може вплинути на об'єктивність прийняття службовцем рішення чи вчинення діянь лише в майбутньому при настанні певних обставин. Фактично йдеться про різний проміжок часу виникнення та, відповідно, виявлення конфлікту інтересів, що дозволяє запобігти на більш ранній стадії прийняттю неправомірних рішень чи вчиненню діянь.

При цьому важливо розуміти, що вплив приватного інтересу може означати два типи наслідків і обидва свідчитимуть про його наявність: 1. Приватний інтерес не призводить до прийняття службовою особою незаконного рішення чи вчинення неправомірного діяння, проте його ухвалення в умовах реального конфлікту інтересів підриває суспільну довіру до нього та органу, в якому він працює 2. Приватний інтерес призводить до прийняття незаконного рішення чи вчинення неправомірного діяння (п.3 Методичних рекомендацій з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб, затверджених рішенням НАЗК від 14 липня 2016 року № 2) [6].

Отже, як видно з приведеного, у членів ВРП не виключалась наявність *реального конфлікту інтересів*, що міг мати негативний вплив на об'єктивність прийняття рішень членів ВРП при реалізації своїх службових повноважень при розгляді рекомендацій ВККС про призначення суддями ВС своїх колишніх співробітників, із якими вони мали досвід спільної праці в одному органі, установі, вузі тощо.

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

Здавалось би, загальноочевидним уявляється факт, що за час спільної праці в одному органі, підприємстві, установі організації у співробітників складаються не тільки вузькопрофесійні службові стосунки, а й певною мірою неформальні. У кожного співробітника формується власна думка про інших колег, і не тільки про рівень їх компетентності, ставлення до праці, виконавчість, ретельність тощо, а й про їхні людські якості – порядність, принциповість, лояльність, гнучкість тощо. Врешті решт, внаслідок співпраці у колег формується й внутрішнє взаємне ставлення (суб'єктивні оцінки) один до одного, на яке впливали ті ж робочі моменти – вчасне чи невчасне, якісне чи неякісне (і на скільки) виконання колегою свого обсягу роботи в рамках спільних проектів, вміле чи невміле, етичне чи неетичне вирішення колегою конфліктів, і навіть прозаїчна ввічливість, приязність, людяність, взаємодопомога, об'єктивність людей на щодень, їхні орієнтаційні цінності, кругозір, хобі, зацікавлення, смаки і навіть почуття гумору або навпаки виключна серйозність. Хіба усе це в комплексі не впливає та формування взаємного ставлення й оцінок співробітників один одного – повагу, посередність або й неприязнь, чи навпаки захоплення? Хіба при виборах сторонами процесу журі присяжних враховуються якраз не всі ці та подібні фактори (ціннісні орієнтації)? – Тому, у ситуаціях, коли від рішення одного співробітника залежить просування по службі іншого його співробітника (в нашому випадку – колишнього), конфлікт інтересів завжди швидше є, ніж його нема.

В Україні з уведенням в дію у 2015 році нового Закону України «Про запобігання корупції» почала функціонувати саме система, що має чітко виражений превентивний характер і орієнтована на створення ефективних механізмів запобігання корупції на публічній службі. ***Результативна політика запобігання конфліктам інтересів має за безпосереднє***

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

завдання підтримання доброчесності та об'єктивності офіційних політичних і адміністративних рішень і системи державного управління в цілому. Тому сучасна система запобігання конфліктам інтересів або їх врегулювання спрямована на: пошук балансу між приватним та публічним інтересом через виявлення ризиків для добропорядності службових осіб; заборону неприйнятних форм конфліктів; управління конфліктними ситуаціями; врегулювання конфліктних ситуацій. Хоча конфлікт інтересів не слід ототожнювати з корупцією *ipso facto* (в силу, власне, факту), зростає розуміння того, що неадекватне врегулювання конфліктів між приватними інтересами та державними обов'язками службових осіб стає джерелом корупції.

За порушення вимог ЗУ «Про запобігання корупції» в частині запобігання та врегулювання конфлікту інтересів передбачено адміністративну і дисциплінарну відповідальність. Разом з тим, ЗУ «Про запобігання корупції» передбачає механізм запобігання та врегулювання конфлікту інтересів за участі спеціально уповноваженого державного органу — Національного агентства з питань запобігання корупції (далі — НАЗК). Враховуючи, що головною метою превенції конфліктів інтересів є, насамперед, недопущення їх виникнення, Закон встановлює вимогу до службових осіб вживати відповідних заходів (пункт 1 частини першої статті 28 Закону). Положення цієї норми, насамперед, направлені на заборону практики свідомого створення службовцем обставин конфлікту інтересів, а в подальшому вжиття ним заходів щодо його врегулювання. З моменту, коли особи, зазначені у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону, дізналися чи повинні були дізнатися про наявність у них реального чи потенційного конфлікту інтересів, вони зобов'язані: 1. Повідомити не пізніше наступного робочого дня безпосереднього керівника, а якщо особа

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

перебуває на посаді, яка не передбачає наявності у неї безпосереднього керівника, або в колегіальному органі — Національне агентство чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень, у якому виник конфлікт інтересів, відповідно. НАЗК в силу положення абзацу 2 частини третьої статті 28 Закону упродовж семи робочих днів зобов'язане роз'яснити такій особі порядок її дій щодо врегулювання конфлікту інтересів. 2. Не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів. 3. Вжити заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів.

Ч.5 і 6 ст. 28 ЗУ «Про запобігання корупції» передбачають, що у разі існування в особи сумнівів щодо наявності в неї конфлікту інтересів вона зобов'язана звернутися за роз'ясненнями до територіального органу Національного агентства. У разі ж якщо особа не отримала роз'яснення про відсутність конфлікту інтересів, вона діє відповідно до вимог, передбачених у розділі V «Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів» Закону. ***Якщо особа отримала роз'яснення про відсутність конфлікту інтересів, вона звільняється від відповідальності, якщо у діях, щодо яких вона зверталася за роз'ясненням, пізніше було виявлено конфлікт інтересів.***

Отже, тепер маємо змогу пересвідчитись, що антикорупційне законодавство в діяльності ВРП щодо процедури розгляду рекомендацій ВККС про призначення суддів ВС дотримано. Адже ВРП звернулася із запитом до НАЗК та отримала у відповідь згаданий вище лист [1] про відсутність конфлікту інтересів між колишніми співробітниками - членами ВРП і кандидатами у судді ВС. А отже, члени ВРП звільняються від адміністративної відповідальності за ст. 172-⁷ КпАП України (порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів), якщо у

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

діях, щодо яких ВРП зверталася за роз'ясненням, пізніше буде виявлено конфлікт інтересів. Частина членів ВРП висловились публічно про підставність вважати наявним реальний конфлікт інтересів у формі заяв про самовідводи, чим продемонстрували не лише власну добропорядність та етичність, а і професійну та соціальну компетентність – адже у такий спосіб вони виявили своє усвідомлення значущості для суспільства демонстрування об'єктивності і безсторонності прийнятих ВРП рішень у такій, без перебільшення історично важливій, державотворчій процедурі як розгляд рекомендацій ВККС та внесення подань Президенту України про призначення на посади суддів нового Верховного Суду.

Разом з тим, фаховий юрист - уважний читач даного матеріалу, очевидно очікує, коли ж автори статті нарешті скажуть, що антикорупційне законодавство – це ще не все, чим має керуватись ВРП у своїй діяльності, вирішуючи питання про наявність або відсутність обставин, що перешкоджають члену ВРП брати участь у розгляді нею відповідних питань. Таким чином, ось ми й підійшли до **правової колізії №2**. Вбачаємо явну правову колізію: 1) з одного боку, антикорупційного законодавства, а 2) з другого - процедурного (адміністративно-юрисдикційного, процесуального) законодавства.

Причому, вони не співвідносяться як ціле і частина. Це два самостійних, паралельних напрямки правового регулювання і правозастосування, кожен з яких має свою, відповідну, мету правового регулювання, а виходячи з неї і конкретні норми і таким ж має бути й їхнє правозастосування. І питання конфлікту інтересів водночас є і питанням про підстави для відводу, тобто про обставин, що виключають участь посадової особи при прийнятті рішень з певного питання. Тобто у цих питаннях ці два напрямки правового регулювання і правозастосування

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

пересікаються. Однак, вони не взаємопоглинаються, а йдуть паралельно, причому у правозастосовному аспекті кожен із них матиме свої юридичні наслідки: 1) неналежне врегулювання конфлікту інтересів тягне за собою адміністративну відповідальність за ст. 172-7 КпАП України (порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів), 2) неналежне вирішення відводів тягне за собою процесуальну (процедурну) відповідальність у формі безумовної підстави для скасування ухваленого рішення за наявності підстав для відводу. Адже тут діє загальновідоме процесуальне правило про «незаконний склад суду» («незаконний склад арбітра, компетентного юрисдикційного органу»), яке є безумовною, обов'язковою підставою для перегляду і скасування прийнятого таким складом рішення.

При цьому принагідно розставимо вже всі крапки над «і» у питанні правозастосування антикорупційного законодавства ВРП і НАЗК при вирішенні питання про конфлікт інтересів її членів. Як уже не раз згадувалось, ВРП звернулась із запитом до НАЗК з приводу надання роз'яснення щодо конфлікту інтересів її членів. НАЗК надало роз'яснення у своєму листі, що конфлікт інтересів відсутній. *Але тут слід розрізняти 2 факти, два складники як самостійні: 1) процедуру врегулювання конфлікту інтересів дотримано, члени ВРП звільняються від адміністративної відповідальності за ст. 172-7 КпАП України (порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів); 2) факт перший жодним чином не свідчить, не є категоричною гарантією, що роз'яснення НАЗК є правильним по суті, справедливим.* До такого висновку можна дійти бодай з положення ч. 6 ст. 28 ЗУ «Про запобігання корупції» - «якщо особа отримала підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона звільняється від

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

відповідальності, якщо у діях, щодо яких вона зверталася за роз'ясненням *пізніше було виявлено конфлікт інтересів*» (виділення наше, В.Н та О.К). Отже, фактично цією нормою сам законодавець заклав, передбачив, що роз'яснення НАЗК може бути не завжди правильним або не цілком правильним, не враховувати на момент його надання всіх можливих факторів та їх значущості, або й бути цілком помилковим. Однак для цілей антикорупційного правозастосування достатнім є сам факт звернення до НАЗК за роз'ясненням, його отриманням й діяльністю відповідно до нього. Як видно зі ст. 28 ЗУ «Про запобігання корупції», в механізмі врегулювання конфлікту інтересів правильність/неправильність по суті роз'яснень НАЗК значення не має та аналізу особою, яка звернулася за роз'ясненням, не підлягає. Адже відповідно до п.4 ч.1 ч. 5 ст. 28 цього закону, якщо особа не отримала від НАЗК підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона повинна діяти відповідно до приписів ст. ст. 29-36 вказаного закону. Хоча процедурно цікаво, як би мало виглядати «виявлення конфлікту інтересів пізніше»? І ким можливе таке «виявлення пізніше» конфлікту інтересів? – судом чи перегляд власного роз'яснення самим НАЗК? Якщо судом, - значить, певна особа оскаржила дію чи рішення посадової особи (держоргану) з мотивів його заангажованості через конфлікт інтересів.

Якщо ж пробувати аналізувати відповідь НАЗК по суті, то це доволі не просто, адже лист НАЗК – не мотивувально-аналітичний документ, у ньому міститься лише висновок НАЗК, констатація факту відсутності конфлікту інтересів в умовах попереднього спільного досвіду роботи в одному підприємстві, установі тощо, і в вільному доступі його в повному обсязі нема. Можна лише припустити чим зумовлений такий висновок. А зумовлений він, очевидно, тим, що НАЗК розцінило факт публічного

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

озвучення членами ВРП про можливий конфлікт інтересів та звернення до Агентства за роз'ясненням як використаний ВРП передбачений законом механізм врегулювання конфлікту інтересів. Адже, як відзначило НАЗК у п.2 своїх Методичних рекомендацій від 14.07.2017 р., «незважаючи на те, що далеко не кожен конфлікт між службовими повноваженнями і приватним інтересом здатен призвести до неправомірних рішень чи діянь, *кожен із конфліктів інтересів здатен створити таку ситуацію у випадку, якщо не буде вчасно та належним чином задекларований, оцінений та врегульований* [6]. Крім того, **навіть тоді**, коли приватний інтерес «не спровокував» прийняття незаконного рішення, окремому розгляду підлягатиме питання наявності/відсутності в рішеннях, діяннях службової особи фактів зловживання службовими повноваженнями, одержання неправомірної вигоди чи інших корупційних правопорушень (п.3 рекомендацій) [6].

Таким чином, будемо вважати, що аналіз антикорупційного напрямку правового регулювання на цьому вичерпаний.

Щодо процедурного (процесуального, адміністративно-юрисдикційного) напрямку, то загальновідомо, що інститут «відводів» або ж «обставин, що виключають участь особи у провадженні» є міжгалузевим правовим інститутом (усіх процесуальних галузей права, а також адміністративного права в частині юрисдикційної діяльності), спрямованим на реалізацію принципу рівності усіх перед законом і судом (п. 1 ч.1 ст. 129 Конституції), змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості (п. 3 ч.1 ст. 129 Конституції).

Не вдаючись в аналіз поняття відводу (самовідводу) та його підстав, відзначимо, у переважній більшості ознак у визначеннях цих понять у

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

науці, вони є подібними, і, оскільки це не є безпосереднім предметом нашого дослідження, приведемо найповніші з них. Так, А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник вважають, що підставою для відводу (самовідводу) судді слід вважати такі фактичні обставини, за наявності яких можна висловлювати сумніви щодо об'єктивності цього судді під час розгляду та вирішення ним конкретної адміністративної справи. Такими фактичними обставинами вони вважають суспільні та правові відносини, учасником яких свого часу був, чи навіть досі виступає суддя адміністративного суду [7, с. 128]. Отже, підстава відводу (самовідводу) не обов'язково повинна свідчити про наявність фактичної необ'єктивності ініціатора самовідводу, оскільки – це обставини, які викликають лише сумнів у його об'єктивності, навіть у разі його добросовісності та відсутності бажання проявити упередженість. Крім цього, підставою для відводу можуть бути не лише відносини, учасником яких був або є ініціатор самовідводу, які врегульовані нормами права (правовідносини), але й інші суспільні відносини, які врегульовуються іншими соціальними нормами (традиціями, звичаями, нормами моралі, релігійними, корпоративними нормами тощо), наприклад, дружні відносини тощо.

Н.П. Нікітенко залежно від проваджень, що входять до адміністративно-юрисдикційного процесу, виділяє: 1) підстави відводу (самовідводу) в адміністративно-деліктному провадженні; 2) підстави відводу (самовідводу) у провадженні по скаргах осіб; 3) підстави відводу (самовідводу) у дисциплінарному провадженні; 4) підстави відводу (самовідводу) у провадженні по розгляду справ у порядку адміністративного судочинства [8, с. 89–95]. Відзначимо, що підстави для відводу особи, яка веде провадження, фактично є аналогічними для усіх 4-х груп адміністративних юрисдикційних процесів, однак для перших двох

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

груп вони не завжди мають повне нормативне закріплення. Розгляд ВРП рекомендацій ВККС про призначення суддями, зрештою, як і провадження у ВККС з конкурсних справ за приведеною класифікацією слід віднести до третього виду підстав для відводу за схожістю процедури, і до речі, цю класифікаційну групу підстав доцільно укрупнити й уточнити його назву: «підстави для відводу (самовідводу) у дисциплінарних, конкурсних, тендерних та інших подібних провадженнях».

Так, згідно ст. 33 ЗУ «Про Вищу раду правосуддя» член Вищої ради правосуддя не може брати участі в розгляді питання і підлягає відводу, якщо буде встановлено, що він особисто, прямо чи побічно заінтересований у результаті справи, є родичем особи, стосовно якої розглядається питання, або якщо будуть встановлені інші обставини, що викликають сумнів у його неупередженості. За наявності таких обставин член Вищої ради правосуддя повинен заявити самовідвід. Відповідно до ч.1 ст. 100 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» член ВККС України не має права брати участь у розгляді питання та ухваленні рішення і підлягає відводу (самовідводу), якщо наявні дані про конфлікт інтересів або обставини, що викликають сумнів у його безсторонності. Як видно, по перше, визначення підстав для відводу члена ВККС є тавтологічним. По друге, всі вказані підстави об'єднує одне: вони є «обставинами, що викликають сумнів у неупередженості члена ВККС чи ВРП».

Таким чином, в призмі даного дослідження нас цікавлять такі питання: а) значення відводів/самовідводів членів ВККС та ВРП при розгляді ними питань, що віднесені до їх компетенції відповідно; б) чи є, тобто чи мав би бути *de lege ferenda* факт спільної праці в одному підприємстві, установі, організації тощо з кандидатом у судді чи суддею підставою для відводу члена ВККС та ВРП?

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

Отже, а) значення відводів/самовідводів членів ВККС та ВРП. Загальновідомо, що в конкурсних процедурах та дисциплінарних провадженнях ВККС та ВРП відповідно за підходами ЄСПЛ є судом в розумінні ст.6 ЄКПЛ (див., наприклад, п.83, 86-90 Рішення ЄСПЛ у справі «Олександр Волков проти України» (Заява № 21722/11) [9]. То ж, з усією очевидністю впливає, що вимоги щодо неупередженості та об'єктивності членів цих органів суддівського врядування мають відповідати стандартам незалежності й неупередженості суддів та довіри до їх рішень. Відповідно до ч.1 ст.6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (яка підлягає застосуванню відповідно до ст. 9 Конституції України, ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»), кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку *незалежним і безстороннім судом*, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Логічний висновок з приводу питання б) «чи є, тобто de lege ferenda чи має бути факт спільної праці в одному підприємстві, установі, організації тощо підставою для відводу членів ВККС та ВРП?» є багатоходовою логічною операцією, що включає поетапно розмірковування і відповіді на такі підпитання: 1) чи є факт спільної праці з учасником провадження (конкурсантом, особою, стосовно якої здійснюється дисциплінарне провадження) обставиною, що дозволяє сумніватись в об'єктивності прийнятого рішення судді, члена ВРП, ВККС? (роздуми з приводу цього запитання приведені вище, в контексті підстави конфлікту інтересів, повторюватись з цього приводу ще раз недоцільно); 2)

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

чи був би факт спільної праці члена ВККС чи ВРП з конкурсантом або особою, відносно якої здійснюється дисциплінарне провадження по трактований Європейським судом з прав людини як обставина їх небезсторонності, якщо так, то яка і за яких умов?

Відповідно до своєї сталої і послідовної прецедентної практики, відображеної в десятках своїх рішень [10-24], ЄСПЛ уже традиційно виходить з того, що «наявність *безсторонності* має визначатися, для цілей п. 1 ст. 6 ЄКП за допомогою *суб'єктивного* та *об'єктивного критеріїв*. За *суб'єктивним критерієм* оцінюється особисте переконання та поведінка конкретного судді, тобто чи виявляв суддя упередженість або безсторонність у даній справі. Відповідно до *об'єктивного критерію* визначається, серед інших аспектів, чи забезпечував суд як такий та його склад відсутність будь-яких сумнівів у його безсторонності» (див., зокрема, п. 27, 28 і 30 рішення у справі «Фей проти Австрії» (Feu v. Austria), рішення від 24 лютого 1993 р., п. 42 «Веттштайн проти Швейцарії» (Wettstein v. Switzerland), заява N 33958/96, п. 49 рішення у справі «Білуха проти України» від 9 листопада 2006 р., (Заява N 33949/02), п. 66 рішення у справі «Мироненко і Мартенко проти України» від 10 грудня 2009 р. (Заява N 4785/02)). «У кожній окремій справі слід вирішувати, чи мають стосунки, що розглядаються, таку природу та ступінь, що свідчать про небезсторонність суду» (див. п. 38 рішення у справі «Пуллар проти Сполученого Королівства» (Pullar v. United Kingdom), від 10 червня 1996 р., п. 49 рішення у справі «Білуха проти України» від 9 листопада 2006 р., (Заява N 33949/02), П. 66 рішення у справі «Мироненко і Мартенко проти України» від 10 грудня 2009 р. (Заява N 4785/02)). Отже, *об'єктивний критерій* безсторонності суду (судді, колегії), що розглядає справу, стосується організаційно-

- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

функціонального аспекту діяльності суду, тобто, чи забезпечував суд та його склад відсутність будь-яких сумнівів у його безсторонності. Для оцінки об'єктивного критерію неупередженості треба визначити, чи є факти які не залежать від поведінки судді, які можуть бути встановлені та можуть змусити сумніватися в його неупередженості.

Повертаючись до розгляду ВРП рекомендацій ВККС України про призначення суддями ВС і внесення подань Президенту, із трансляцій засідань у YouTube можна пересвідчитись, що а) не всі члени ВРП, які мали у своєму досвіді факт спільної праці із переможцем конкурсу до ВС, самовідводи заявляли і вважали, що мають для цього підстави; б) заявлені самовідводи інших членів ВРП не були задоволенні ВРП. Аргументами, що найчастіше звучали, було те, що у дружніх стосунках із кандидатом до ВС член ВРП не перебуває і перешкод бути об'єктивним і безстороннім при розгляді подання щодо колишнього колеги по праці не вбачає.

Отже, якщо подивитись на цю ситуацію через призму об'єктивного і суб'єктивного критерію для відводу у практиці Європейського Суду, стає зрозуміло, що міркування, якими керувались члени ВРП при вирішенні самовідводів і підстав для їх заявлення, співпадають із розумінням суб'єктивного критерію безсторонності суду у практиці ЄСПЛ, тобто «чи виявляв (виявлятиме) суддя упередженість або безсторонність у даній справі», «особиста безсторонність презюмується, доки не надано доказів протилежного». І суб'єктивно члени ВРП зі всією щирістю могли бути самопереконаними, що ніщо не заважає їм бути безсторонніми під час виконання конституційного повноваження з внесення подань Президенту про призначення суддями ВС.

Водночас з проаналізованих більше десятка рішень ЄСПЛ, де оскаржувалась небезсторонність суду, вбачається, що уряди Держав

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

доводили, що немає підстав ставити під сумнів безсторонність національних судів у цих справах, оскільки *судді, які розглядали справу не проявили ніякої упередженості стосовно заявників, задовольняли повністю або частково різні процесуальні клопотання, подані ними тощо.* Однак, у всіх випадках ЄСПЛ не вважав за необхідне досліджувати питання суб'єктивної безсторонності, оскільки він дійшов висновку, що у цих справах мала місце безсторонність суду за об'єктивним критерієм. При цьому як об'єктивний критерій безсторонності ЄСПЛ визнавав найрізноманітніші обставини (факти), які з точки зору стороннього спостерігача об'єктивно обґрунтовано дозволяли ставити під сумнів безсторонність суду. Наприклад, у справі «Wettstein v. Switzerland», заява N 33958/96 ЄСПЛ визнав наявність щодо 2-х суддів колегії адміністративного суду Цюрихського кантону об'єктивного критерію безсторонності на основі того, що судді-адвокати Р. і Л. ділили (мали) офісне приміщення в одній будівлі з адвокатом В. (який представляв відповідача в справі). (Закон про процедуру адміністративного судочинства, який діяв на даний час, не містив положень щодо несумісності такого юридичного представництва з судовими діями, і в судах багатьох кантонів Швейцарії адміністративний суд складався з суддів, що працюють як повний робочий день, так і неповний робочий день. Останні могли працювати як законні представники) (п.45-49) [19].

Отже, встановлення об'єктивного критерію безсторонності завжди є достатнім для визнання втручання у право на справедливий суд і пріоритетним відносно критерію суб'єктивного. «При визначенні наявності у відповідній справі законних підстав сумніватися в безсторонності певного судді позиція судді має важливе, але не вирішальне значення. Вирішальне значення при цьому матиме можливість

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

вважати такі сумніви об'єктивно обґрунтованими» (див. згадане вище рішення у справі Веттштайна (Wettstein), п. 44, та рішення у справі «Феррантеллі та Сантанджело проти Італії» (Ferrantelli and Santangelo v. Italy), рішення від 7.08.1996 р., Reports 1996-III, с. 951-952, п. 58). Для замикання аналізу, цілісного й завершеного бачення підходу ЄСПЛ щодо безсторонності суду якнайкраще підходить такий його прецедентний висновок: «навіть видимі ознаки можуть мати певне значення або, іншими словами, «має не лише здійснюватися правосуддя - ще має бути видно, що воно здійснюється» (рішення у справі «Де Куббер проти Бельгії» (De Cubber v. Belgium) від 26.10 1984 р., серія А, N 86, с. 14, п. 26). «Адже йдеться про необхідність забезпечення довіри, яку суди в демократичному суспільстві повинні вселяти у громадськість» (див. згадане вище рішення у справі Веттштайна (Wettstein), «Кастільо Альгар проти Іспанії» (Castillo Algar v. Spain), від 28.10.1998 р., п. 45).

Отже, практика ЄСПЛ сугерує **висновок:** якщо ЄСПЛ за вищеприведеними критеріями визнає порушення ч.1 ст. 6 ЄКПЛ, а держави-учасниці Ради Європи, що ратифікували ЄКПЛ взяли на себе обов'язок (ст.1 ЄКПЛ) виконувати її, то за приведених ситуацій судді мають не лише задовольняти заяви про відвід, а й навіть, якщо таких не було подано, - заявляти самовідвід. Адже обов'язок забезпечити право на справедливий суд лежить на державі, в особі її уповноважених органів – судів (і не тільки), інакше держава не виконуватиме Конвенцію.

Отже, факт спільної праці члена ВККС чи ВРП з конкурсантом або особою, відносно якої здійснюється дисциплінарне провадження, міг би бути потрактований ЄСПЛ як обставина об'єктивного критерію їх небезсторонності, без необхідності доказування суб'єктивного критерію.

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

Зрештою, такий правовий підхід – не новина й для українського законодавства. **Ч. 2 ст. 32 КПК України** містить правило: «кримінальне провадження щодо обвинувачення судді у вчиненні кримінального правопорушення не може здійснюватися тим судом, у якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді. Якщо згідно правил територіальної підсудності кримінальне провадження стосовно судді має здійснюватися тим судом, у якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, кримінальне провадження здійснює суд, найбільш територіально наближений до суду, в якому обвинувачений обіймає чи обіймав посаду судді, іншої адміністративно-територіальної одиниці (Автономної Республіки Крим, області, міста Києва чи Севастополя)». Оскільки в процесуальних галузях права можливе застосування закону за аналогією, дане законодавче правило варто екстраполювати у правозастосуванні щодо усіх аналогічних правовідносин. Зрештою, незайвим було б його продублювати у відповідних редакціях у всіх процесуальних кодексах, щоб на випередження зняти можливі судові спори з подібних питань.

Крім цього, такий правовий підхід узгоджується і з **ч.1 ст. 15 Кодексу суддівської етики**: «суддя має право заявити самовідвід ... у випадку, якщо судді з його власних джерел стали відомі докази чи факти, які можуть вплинути на результат розгляду справи» [25], а одним із таких випадків якраз і є факт спільної праці з однією зі сторін провадження (у нашому випадку з кандидатом до ВС), адже очевидним є те, що у такому випадку суддя (член ВРП, член ВККС) знає про кандидата до ВС значно більше, ніж це можна почерпнути з досьє кандидата та інших документів і матеріалів за результатами конкурсу до ВС, і, за потребою, може довідатись значно більше з власних джерел.

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

На додачу п. 2.5. *Бангалорських принципів поведінки суддів* також виражає міжнародну домовленість, що *«суддя заявляє самовідвід від участі в розгляді справи в тому випадку, ... коли у стороннього спостерігача могли б виникнути сумніви в неупередженості судді»* [26].

Отже, за умови спільної роботи суддів (суддів у розумінні ст.6 ЄКПЛ, і членів ВРП та членів ВККС у тому числі) зі сторонами провадження (в нашому випадку кандидатами до ВС у процедурах формування нового ВС) належало б заявляти самовідвід. Разом з тим, очікуємо, що багато представників юридичної спільноти поставили б цілком слушне зустрічне запитання: а чи не паралізували б самовідводи членів ВРП роботу самої ВРП через відсутність повноважного кворуму для вирішення питання про внесення подань Президенту України про призначення суддями Верховного Суду? Вбачається, в даному випадку у пригоді стало б скористатись правилом того ж п.2.5 Бангалорських принципів поведінки суддів: *«суддя не може бути відсторонений від участі у розгляді справи в тому випадку, коди жодний інший суд не може бути призначений для розгляду даної справи»*. В інших випадках, якщо самовідвід одного чи навіть двох членів ВРП при розгляді подання Президенту України про призначення суддею ВС певного кандидата на кворум для прийняття рішення ВРП не впливав, самовідвід належало заявляти і його задовольняти. Адже довіра до правосуддя – річ тонка, як і її відновлення. Відновленням довіри до правосуддя просякнута уся ідея впроваджуваної судової реформи і формування нового Верховного Суду зокрема. Зважаючи на цю не просто високу мету, а необхідну вітчизняному суспільству данність – відновлення довіри до правосуддя, - трактувати питання самовідводів у процесі формування нового Верховного Суду як дрібницю навряд чи виправдано, якщо це можна було зробити задля краси

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

права в дії. Диявол – у дрібницях. Уявляється, що озвучення приведених аргументів при розгляді заяв про самовідвід і їх задоволення мало б тільки позитивний ефект і для сприйняття процедури ВРП з внесення подань Президенту України, і для відновлення до правосуддя, і для довіри до новосформованого Верховного Суду, і для розвінчування домислів скептиків судової реформи. Зрештою, пропонуванням нами алгоритм мав би й важливий деонтологічний ефект для усього суддівського корпусу, адже найкращий метод виховання – це власний приклад, а в повноваженнях ВРП є розгляд дисциплінарних проваджень щодо суддів, однією із підстав для яких може бути недотримання суддівської етики, в тому числі щодо незаявлення самовідводу за об'єктивно існуючих для цього підстав.

Не претендуємо своїми розважаннями на категоричну істину, однак, на наш погляд, на погляд стороннього спостерігача, хоч він є поглядом спостерігача фахового, дозволимо собі таку епістолярну щирість – керувались бажанням гордитись рівнем і якістю вітчизняного правозастосовця. І не тільки в особі найвищих органів суддівського врядування. Тому й шукали ідеальну модель вирішення цього питання. Звичайно, зі сторони «підказувати» чи критикувати постфактум завжди легше, ніж знайти вчасне адекватне правове рішення ситуації у вирі подій. Однак, як видається, ВРП все ж мала достатньо часу, організаційних і фахових людських ресурсів для аналізу підстав для самовідводів, і пошуку найоптимальнішого їх вирішення.

І на закінчення сама собою впливає квінтесенція проведеного аналізу. Право на сьогоднішній рівень розвитку суспільних відносин, законодавства, його різноаспектності і різноаспектності правозастосування не є і не може бути простим, прямолінійним.

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

Право і його застосування завжди є балансом різних інтересів. Тоді воно є «мистецтвом добра і справедливості». І застосувати право означає не стільки стати на сторону чийогось інтересу, передавши імпульс внутрішнього переконання шалькам терезів, як баланс таких інтересів (приватних і публічних) знайти.

Список використаних джерел

1. А.Олійник та А.Лесько не братимуть участі у розгляді ВРП, її органами та одноособово матеріалів стосовно кандидатів на посади суддів Верховного Суду, – рішення Вищої ради правосуддя / Новини та повідомлення / 06.09.2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.vru.gov.ua/news/2656>.

2. Алла Лесько. Щодо врегулювання конфлікту інтересів / 06.09.2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=264884417338147&id=100014497717045.

3. Рада розглянула заяви членів ВРП про самовідвід при розгляді питання про внесення подання Президентіві України про призначення на посади суддів Верховного Суду/ Новини та повідомлення 13.09.2017/ Вища рада правосуддя. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vru.gov.ua/news/2699>.

4. Засідання Вищої ради правосуддя 14–25.09.2017. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=r2F90PezReM>.

5. Посібник ОЕСР 2 з питань врегулювання конфліктів інтересів на державній службі. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kadrovik01.com.ua/article/198-metodichn-rekomendats-z-pitan-zapobgannya-ta-vregulyuvannya-konflktu-nteresv>

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

6. Методичні рекомендації з питань запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, затверджені рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 14 липня 2016 року № 2. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//https://www.kadrovik01.com.ua/article/198-metodichn-rekomendats-z-pitan-zapobgannya-ta-vregulyuvannya-konflktu-nteresv](https://www.kadrovik01.com.ua/article/198-metodichn-rekomendats-z-pitan-zapobgannya-ta-vregulyuvannya-konflktu-nteresv).

7. Комзюк А. Т. Адміністративний процес України: [навч. посіб.] / А. Т. Комзюк, В. М. Бевзенко, Р. С. Мельник. - К.: Прецедент, 2007. – 531 с.

8. Нікітенко Н.П. Підстави відводу (самовідводу) в адміністративно-юрисдикційному процесі / Н.П. Нікітенко // Вісник Запорізького національного університету (Юридичні науки). – 2010. – №3. – С. 89–95. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/pravo/76/12448-pidstavi-vidvodu-samovidvodu-v-administrativno-yurisdikcijnomu-procesi.html>.

9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Олександр Волков проти України» (Заява № 21722/11). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_947.

10. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Персак (Piersack) проти Бельгії» від 1 жовтня 1982 р., заява № 8692/79. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://european-court.eu/uploads/ECHR_Piersack_v_Belgium_01_10_1982.pdf.

11. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Фей (Fej) проти Австрії» від 24 лютого 1993 р., заява № 14396/88. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://hudoc.echr.coe.int/rus#{«itemid»: \[«001-125736»\]}](http://hudoc.echr.coe.int/rus#{«itemid»: [«001-125736»]}).

12. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Булут (Bulut) проти Австрії» від 22 лютого 1996 р., заява № 17358/90. –

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://hudoc.echr.coe.int/rus#{{tabview}}:\[document\],itemid:\[001-57971\]}](http://hudoc.echr.coe.int/rus#{{tabview}}:[document],itemid:[001-57971]}).

13. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Пуллар (Pullar) проти Сполученого Королівства» від 10 червня 1996р., заява № 22399/93. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/USER/Downloads/CASE%20OF%20PULLAR%20v.%20THE%20UNITED%20KINGDOM%20-%20\[Russian%20Translation\].pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/CASE%20OF%20PULLAR%20v.%20THE%20UNITED%20KINGDOM%20-%20[Russian%20Translation].pdf).

14. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Томан (Thomann) проти Швейцарії» від 10 червня 1996 р., заява № 17602/91. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://hudoc.echr.coe.int/rus#{{tabview}}:\[document\],itemid:\[001-57996\]}](http://hudoc.echr.coe.int/rus#{{tabview}}:[document],itemid:[001-57996]}).

15. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Фіндлі (Findlay) проти Сполученого Королівства» від 25 лютого 1997 р., заява № 22107/93. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/USER/Downloads/CASE%20OF%20FINDLAY%20v.%20THE%20UNITED%20KINGDOM%20-%20\[Russian%20Translation\].pdf](file:///C:/Users/USER/Downloads/CASE%20OF%20FINDLAY%20v.%20THE%20UNITED%20KINGDOM%20-%20[Russian%20Translation].pdf).

16. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Кастільо Альгар (Castillo Algar) проти Іспанії» від 28 жовтня 1998 р., заява № 28194/95. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://hudoc.echr.coe.int/rus#{{tabview}}:\[document\],itemid:\[001-58256\]}](http://hudoc.echr.coe.int/rus#{{tabview}}:[document],itemid:[001-58256]}).

17. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Есой Кііскінен (Esa Kiiskinen) і Мікко Ковалайнен (Mikko Kovalainen) проти Фінляндії» від 1 червня 1999р., заява № 26323/95. – [Електронний ресурс].

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

– Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22docname%22%3A%5B%5C%22Kiiskinen%20v.%20Finland%22%5D%2C%22appno%22%3A%5C%2226323/95%22%5D%2C%22itemid%22%3A%5C%22001-4627%22%5D%7D>;

18. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Дактарас (Daktaras) проти Литви» від 24 листопада 2000 р., заява № 42095/98. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/980_005;

19. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ветштайн (Wettstein) проти Швейцарії» від 21 грудня 2000р., заява N 33958/96. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%5C%22001-59102%22%5D%7D>.

20. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Гривз (Grievess) проти Сполученого Королівства» від 16 грудня 2003 р., заява № 57067/00. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22docname%22%3A%5C%22Grievess%20v.%20the%20United%22%5D%2C%22itemid%22%3A%5C%22001-61550%22%5D%7D>;

21. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Кіпріану (Kyprianou) проти Кіпру» від 15 грудня 2005 р., заява № 73797/01. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/rus#%7B%22tabview%22%3A%5C%22document%22%5D%2C%22itemid%22%3A%5C%22001-169233%22%5D%7D>;

22. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Фархі (Farhi) проти Франції» від 16 січня 2007 р., заява № 17070/05. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.lawmix.ru/abrolaw/4046_europeancourt.ru_europeancourt.ru

23. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Білуха проти України» від 9 листопада 2006 р., (Заява N 33949/02). –

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_272

24. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Мироненко і Мартенко проти України» від 10 грудня 2009 р (Заява N 4785/02) –

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/974_567

25. Кодекс суддівської етики. Затверджений XI черговим з'їздом суддів України 22 лютого 2013 року. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/userfiles/Kodex%20sud%20etiki%281%29.pdf>

26. Бангалорські принципи поведінки суддів від 19 травня 2006 року, схвалені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27.07.2006 N 2006/23. -

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_j67.

Нор В. Т., Калужна О. М.

Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду

Стаття продиктована метою дослідити, якою могла б бути ідеальна модель вирішення Вищою радою правосуддя України питань про самовідводи під час розгляду рекомендацій Вищої кваліфікаційної комісії України та внесення подань Президенту України про призначення суддів Верховного Суду у вересні 2017 року.

Автори дійшли висновку, що антикорупційне законодавство – не єдине, чим має керуватись ВРП у своїй діяльності, вирішуючи питання про наявність або відсутність обставин, що перешкоджають її члену брати

▪ Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

участь у розгляді нею відповідних питань. При цьому автори виявили правову колізію з одного боку антикорупційного законодавства, а з другого, – процедурного (адміністративно-юрисдикційного, процесуального) законодавства. Це два самостійних напрямки правового регулювання і правозастосування, які йдуть паралельно, кожен з яких має свою, відповідну, мету правового регулювання, а виходячи з неї і конкретні норми і таким ж має бути й їхнє правозастосування.

Аналіз практики Європейського суду з прав людини сугерує висновок: факт спільної праці судді із стороною провадження міг би бути потрактований ним як обставина об'єктивного критерію неупередженості судді, без необхідності доказування суб'єктивного критерію. Отже, за умови спільної роботи суддів (суддів у розумінні ст.6 ЄКПЛ, тобто і членів ВРП та членів ВККС у тому числі) зі сторонами провадження (в нашому випадку кандидатами до Верховного Суду у процедурі конкурсу та розгляду рекомендацій ВККС і внесення подань Президенту України про призначення суддями) належало б заявляти самовідвід.

Ключові слова: конфлікт інтересів, підстави для відводу (самовідводу), прецедентна практика Європейського суду з прав людини, об'єктивний та суб'єктивний критерії безсторонності судді, Вища рада правосуддя, формування нового Верховного Суду в Україні.

Нор В. Т., Калужна О. М.

Коллизии правового регулирования гарантий беспристрастности и непредвзятости органов судебского управления и их практическое решение при формировании нового Верховного Суда в Украине

Статья продиктована целью исследовать, какой могла бы быть идеальная модель решения Высшим советом правосудия Украины

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

вопросов о самоотводах при рассмотрении рекомендаций Высшей квалификационной комиссии судей Украины и внесении представлений Президенту Украины о назначении судей Верховного Суда в сентябре 2017 года.

Авторы пришли к выводу, что антикоррупционное законодательство - не единственное, чем должен руководствоваться ВСП в своей деятельности, решая вопрос о наличии или отсутствии обстоятельств, препятствующих ее члену участвовать в рассмотрении ею соответствующих вопросов. При этом авторы обнаружили правовую коллизию, с одной стороны, антикоррупционного законодательства, а с другой - процедурного (административно-юрисдикционного, процессуального) законодательства. Это два самостоятельных направления правового регулирования и правоприменения, которые идут параллельно, каждый из которых имеет свою соответствующую, цель правового регулирования, а исходя из нее, и конкретные нормы, и таким же должно быть и их правоприменения.

Анализ практики Европейского суда по правам человека приводит к выводу: факт совместной работы судьи со стороной производства мог бы быть расценен им как обстоятельство объективного критерия беспристрастности судьи, без необходимости доказывания субъективного критерия. Таким образом, , при условии совместной работы судей (судей в понимании ст.6 ЕКПЧ, то есть и членов ВСП и членов ВККС в том числе) со сторонами производства (в нашем случае кандидатами в Верховный Суд в процедуре конкурса и рассмотрения рекомендаций ВККС и внесение представлений Президенту Украины о назначении судьями) следовало бы заявлять самоотвод.

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.

Ключевые слова: конфликт интересов, основания для отвода (самоотвода), прецедентное практика Европейского суда по правам человека, объективный и субъективный критерии беспристрастности судьи, Высший совет правосудия, формирование нового Верховного Суда в Украине.

Nor V. T., Kaluzhna O. M.

Legal regulation conflicts of fairness and impartiality guarantees of the bodies of judicial governing and their practical realization in the time of new Supreme Court formation

The article deals with the research of an ideal model of the issues of withdrawals by the High Council of Justice of Ukraine during the consideration of the High Qualification Commission of Ukraine recommendations and submission of the documents about the appointment of justices of the Supreme Court to the President of Ukraine (in September 2017).

The authors have arrived at the conclusion that anti-corruption laws are not the only legal sources applied by the High Council of Justice while considering the issues about the presence or absence of the circumstances that prevent its member from their participation in examining the submitted questions. Moreover, the authors revealed a legal conflict of anti – corruption laws with procedural laws. They are considered two independent strategies of legal regulation and law application that go collaterally – each of them purports specific legal regulation and, consequently, specific rules that shall be applied correspondingly.

Review of the European Court of Human Rights practice (judgments) gives the possibility to conclude that joint work of the judge and the party to the proceedings could be interpreted by it (the Court) as a circumstance of objective

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суда / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtmvs.pdf>.

criterion of judge's unfairness, without the necessity to prove a subjective criterion. Thus, if the judges work jointly (taking into account a. 6 of the UCHR, both the High Council of Justice members, the High Qualification Commission of Judges members and the parties to the proceeding (in our case candidates for the Supreme Court justice posts during the competitive procedure and the consideration of the High Qualification Commission of justice recommendations as well as submission of the documents about the Supreme Court justices appointment to the President of Ukraine), to the minds of authors, it's worth declaring withdrawal of one's candidature.

Key words: conflict of interests, grounds for withdrawal of one's candidature, precedent practice of the European Court of Human Rights, objective and subjective criteria of judge's fairness, High Council of Justice, formation of a new Supreme Court in Ukraine.

-
- Колізії правового регулювання гарантій безсторонності й неупередженості органів суддівського врядування та їх практичне вирішення під час формування нового Верховного Суду / В. Т. Нор, О. М. Калужна // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2017. – № 2(16) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2017/n2/17nvtvns.pdf>.